

REFLEKSIJE I PORUKE 20. TRADICIONALNOGA SAVJETOVANJA HRVATSKOG DRUŠTVA EKONOMISTA

Crkvenac, Mato; Teodorović, Ivan

Source / Izvornik: **Ekonomski pregled**, 2012, 63, 791 - 796

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:213:327122>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2020-10-28**

Repository / Repozitorij:

[The Institute of Economics, Zagreb](#)

*Mato Crkvenac**
*Ivan Teodorović***

REFLEKSIJE I PORUKE 20. TRADICIONALNOGA SAVJETOVANJA HRVATSKOG DRUŠTVA EKONOMISTA

Tradicionalni skup ekonomista u Opatiji u organizaciji Hrvatskoga društva ekonomista ocijenio je učinke ekonomske politike u godini 2012. i ujedno naznačio neke postavke ekonomske politike u 2013. Savjetovanje je održano pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike prof. dr. sc. Ive Josipovića. U kontekstu ekonomske politike dan je osvrt na učinjeno u tijeku protekle godine i ukazano na tekuća i predstojeća ograničenja. Rezultati mjera ekonomske politike došli su nekako u drugi plan uslijed izostanka nekoliko ključnih ministara. Inozemne obveze i neposredan rad na rebalansu državnog proračuna bili su razlog tomu. Na taj način nije predstavljeno ono što je Vlada učinila u pogledu tekuće ekonomske politike i dakako izostale su naznake onog što se predlaže za godinu 2013. Jedina iznimka bilo je učešće ministra turizma g. Veljka Ostojića koji je dao zanimljivo izlaganje o rezultatima turističke djelatnosti i o očekivanjima za iduću godinu.

Tijekom godine 2012. očekivanja su bila da će se ostvariti zaokret u nepovoljnim ekonomskim kretanjima iz prethodnih godina. Pozitivna očekivanja osnažena su zadržavanjem kreditnog rejtinga koji je interpretiran kao pozitivan signal glede poduzetih mjera ekonomske politike ali i najava onog što Vlada namjerava učiniti tijekom godine. Vlada je izašla s ocjenom da će odgovarajućim mjerama prekinuti negativne ekonomske tokove. To je temeljila na reformskim mjerama usmjerenim na poboljšavanje poduzetničke klime, jačanju pravne države, započinjanju investicijskog ciklusa, početku strukturnih reformi i na mjerama poticanja razvitka uz jačanje odgovornosti nositelja ekonomske politike. Od navedenoga malo je ostva-

* M. Crkvenac, profesor emeritus na Ekonomskom fakultetu Zagreb. (E-mail: mato.crkvenac@efzg.hr)

** I. Teodorović, zaslužni znanstvenik (Emeritus) u Ekonomskom institutu, Zagreb i glavni i odgovorni urednik časopisa Ekonomski pregled. (E-mail: iteodorovic@eizg.hr).

reno i tek je djelomično opravdanje za takvu ocjenu nepovoljno stanje u okruženju i slab rast u EU kao dominantnom izvoznom tržištu. Očekivanja su također bila da će sa završetkom procesa ulaska u EU jačati investicijska ulaganja i angažiranje fondova EU. Činjenica je da su izravna strana ulaganja bila na jednoj od najnižih razina do sada dok se u pogledu angažmana EU fondova bilježi blagi rast. Razina konkurentnosti, koja je već kronično niska u usporedbi s ostalim zemljama, nije poticajna za ulagače a tome doprinosi i još uvijek nedovoljno prepoznatljivo poslovno poticajno okruženje s jedne strane dok je s druge strane bio vidljiv sve veći oprez vanjskih ulagača s obzirom na rastuće ekonomske probleme unutar Europske Unije. Prema svim pokazateljima, sa stajališta gospodarskog rasta rezultati su skromni. On će do kraja tekuće godine biti negativan tako da se gospodarska kriza u slučaju Hrvatske nastavlja. Kako iz nje izaći nije se čulo izravno na skupu u Opatiji uslijed izostanka ključnih nositelja ekonomske politike. O razlozima tomu već je napomenuto.

U pogledu razvitka turističkog sektora ukazano je na činjenicu da je u pogledu broja turista po dolascima i po noćenjima to bila do sada najuspješnija sezona. Uslijed metodologije i načina obrade podataka izostala je pouzdana ocjena financijskih učinaka. U svakom slučaju naglašeno je da se u ovom sektoru odvijaju prilagodbe promijenjenim tržišnim uvjetima što se odražava na strukturu ponude i njenu kvalitetu. Također je predstavljena vizija razvitka uz važnu napomenu da je turizam sam po sebi značajan, ali i onoliko snažan koliko je snažno njegovo okruženje, odnosno ekonomska snaga nacionalnog gospodarstva i njegova konkurentnost.

U izlaganju dr. Dejana Jožića, izaslanika predsjednika Republike, ukazano je na pozitivne rezultate u pogledu jačanja pravne države i aktivnosti vezane uz ulazak Hrvatske u EU. Istovremeno naglasio je da je s obzirom na raspoložive resurse neophodno potrebna promjena razvojnog modela kojom bi se ti resursi aktivirali, ali i privukao strani kapital. Naglasio je također potrebu poticanja domaćeg poduzetništva, veće primjene znanja i inovacija kao osnovnih poluga za jačanje konkurentnosti gospodarstva.

Kao što je nositeljima ekonomske politike prilika da izlože postignute rezultate i zadane ciljeve u predstojećem razdoblju, tako je ovaj skup ujedno i prigoda za javno iznošenje rezultata znanstvenih i stručnih istraživanja, kako u analizi pojava koje se uočavaju, tako i po svojoj paradigmatškoj naravi. To je prilika da se izlože i pogledi na tekuća kretanja i da se njihovim kritičkim sagledavanjem ukaže na moguća bolja ili, na drugačija rješenja. Sudionicima skupa predstavljen je već tradicionalni zbornik radova pod naslovom „Ekonomska politika Hrvatske u 2013. godini“ u kojem su obuhvaćeni makroekonomski i mikroekonomski aspekti i analize gospodarstva u cjelini, analize nekih sektora kao i analize pojedinih ključnih sastavnica ekonomske politike. To se odnosi prvenstveno na probleme fiskalne i

monetarne politike, njihovog međudnosa, regionalne politike i regionalnog razvitka, kao i na problematiku restrukturiranja javnih poduzeća.

Na ovome je Savjetovanju raspravljano također o sljedećim osnovnim područjima razvojne i ekonomske politike: o stanju i perspektivama gospodarstva, o makroekonomskoj politici, strukturnim promjenama i zaduženosti, o razvojnim rizicima u svjetlu ekonomskih problema u EU, investicijskoj politici i financijskim potencijalima za investiranje, kao i potencijalima hrvatskog turizma. Također su održane četiri veoma zapažene panel diskusije i to na temu restrukturiranja javnih poduzeća, zatim o regionalnom razvitku i regionalnoj politici, slijedio je panel o poreznoj politici i problemima nelikvidnosti i na kraju o aktualnom stanju i perspektivama turističkog sektora pri ulasku u EU. Govornici su se u svojim izlaganjima također osvrnuli na globalnu situaciju, situaciju u EU i na utjecaj tih situacija na hrvatsko gospodarstvo pa se može ustanoviti da je ovogodišnje Savjetovanje proteklo u ozračju traženja rješenja za hrvatsku ekonomiju u novonastalim okolnostima.

O stanju s pogledom na EU

Gospodarsko stanje u Hrvatskoj razmatrano je u kontekstu događanja tijekom zadnjih deset godina s naznakom silaznog trenda i to ne samo mjereno stopom rasta već i s obzirom na većinu temeljnih pokazatelja. Model razvitka koji se temelji na porastu svih oblika potrošnje i na eksternim izvorima financiranja, s početkom ekonomske krize pokazao je svu svoju neodrživost. O trendovima koji su prisutni ukazivale su također i neke od rasprava temeljem usporednih analiza sa državama članicama EU ili sa skupinom odabranih zemalja. Ocijenjeno je da recesija i usporeni oporavak EU može još potrajati 3-4 godine s divergentnim kretanjima. Ocjenjuje se da će ključne ekonomije izaći iz recesije ranije dok će se periferija oporavljati sporije. Kao čimbenici koji djeluju na takva kretanja navode se iscrpljeni fiskalni poticaji, kriza javnog duga, rast nezaposlenosti, posebno mladih, zaostajanje u konkurentnosti i još neki drugi. Unatoč tim činjenicama tijekom krize, države članice EU pokazuju bolju dinamiku od Hrvatske. Stoga unatoč usporenog rasta EU zaostajanje konvergencije postaje sve izraženije. Hrvatsko gospodarstvo ušlo je u krizu nešto kasnije ali će ona po svemu sudeći potrajati i duže. Na skupu je naglašeno da je složena situacija hrvatskog gospodarstva izazov i prilika.

Kao razlozi stagnacije opetovano se ukazuje na neispunjena očekivanja od nevidljive ruke (samo-regulirajućeg mehanizma tržišta). Također ponovno se ističe već isticana konstatacija o dosadašnjem atipičnom modelu rasta. U okolnostima u kojima nisu jasne mjere u okruženju, pa se naglašava da je najsloženija gospo-

darska situacija u Jugoistočnoj Europi i poglavito zemljama regije, strategija razvitka gospodarstva u odnosu na te okolnosti nije dovoljno razvidna. To se posebno odnosi na anticikličku politiku oko koje ne postoji niti suglasje na razini EU, pa tako niti u teoriji i praktičnoj provedbi ekonomske politike.

Istaknuto je da zaokret u pravcu propulzivnog modela rasta upućuje na neophodnost aktiviranja raspoloživih potencijala ali još uvijek ostaje otvoreno pitanje kako to izvesti u vrlo nepovoljnom okruženju. Osim toga većina makroekonomskih pokazatelja Hrvatske su nepovoljni pri čemu se ukazuje na pad potrošnje, smanjenje raspoloživog dohotka građana tijekom godine 2012. za 5%, zatim na internu devalvaciju koja za sada nije dala značajnije rezultate, na nastavak pada konkurentnosti, na usporene strukturne prilagodbe, visoko porezno opterećenje i izostanak investicija i to posebno inozemnih. Slijedom takvih konstatacija ekonomisti ocjenjuju da će se kriza nacionalnog gospodarstva nastaviti i u godini 2013.

Posebno razmatrane teme

U nekim izlaganjima ukazano je na mogućnosti monetarne politike u aktiviranju raspoloživih resursa, ali i na njena ograničenja uzmu li se u obzir temeljni zadaci HNB-a u pogledu vođenja monetarne politike. Ukazano je na činjenicu da postoji velika ovisnost o inozemnoj aktivni i na tendenciju povlačenja kapitala iz države unatoč činjenici da je na domaćem tržištu cijena kapitala još uvijek visoka. Postavilo se pitanje dali su razlog tomu razina rizika, te sporost pravnog sustava i nesigurnost ili pak bolje alternative za ulaganja drugdje.

Posebno je naglašena činjenica da i nadalje pada industrijska proizvodnja bilo iz razloga smanjene domaće i inozemne potrošnje bilo stoga što opada konkurentnost ovog sektora. Također je ukazano na probleme pojedinih sektora ovisno o njihovoj strukturi i izvorima potražnje. Opća je ocjena da na nepovoljna kretanja utječe niska razina upravljanja na svim razinama.

Kako je investicijska politika bila okosnica vladinog programa tijekom godine 2012., to je i na savjetovanju bilo riječi o toj temi. Ukazano je tako na činjenicu da je investicijski multiplikator nizak sa svim posljedicama koje iz toga proizlaze. Ono što je ocijenjeno vrlo kritičnim je pro-ciklička struktura investicija. Umjesto štednje naglašeno je da bi u krizi investicije države trebale rasti. Da bi se to postiglo nužno je mjerama fiskalne i monetarne politike staviti štednju u funkciju. Uz stvaranje toliko očekivane povoljne investicijska klime, naglašava se da je neophodno dugoročno planiranje investicija uz sagledavanje investicijskog ciklusa privatnog sektora.

U pogledu očekivanja od ulaska u EU ocijenjeno je da će učinak ulaska u prvoj godini (u stvari pola godine) biti neutralan ili čak blago negativan. Očekuje

se pojačani pritisak konkurencije iz gospodarstava zemalja članica EU, ali i smanjeni troškovi transfera u okviru jedinstvene carinske zone. Ukazano je također na otvorena pitanja odnosa sa CEFT-om kao značajnim vanjsko-trgovačkim partnerom. Ukazuje se na specifičnost priprema za kandidiranja projekata s financiranjem iz fondova EU. U tom kontekstu bila je dragocjena prezentacija HGK-a u pogledu napora i stvaranja informacijske osnove da se taj proces kandidiranje projekata ubrza s odgovarajućom kvalitetom samih prijedloga. Ukazano je također slijedom dosadašnjih iskustava na potrebu rezervacije sredstava za participaciju. Također nisu još uvijek poznati prioriteti EU i mehanizmi alokacije sredstava iz fondova za iduće srednjoročno razdoblje.

Panel diskusije

Na temu *restrukturiranje javnih poduzeća* među panelistima su se pojavila divergentna razmišljanja o ulozi i ciljevima javnih poduzeća. To se odnosilo na pitanje njihovog pozicioniranja u odnosu na javno dobro i u odnosu na opće blagostanje glede pitanja njihove učinkovitosti i u konačnici profitabilnosti. Postavilo se i pitanje u kojoj mjeri su neka od sadašnjih javnih poduzeća zaista po svojoj prirodi i zadaći javna. Većina panel diskutanata složila se s konstatacijom da javna poduzeća ne smiju biti supstitut socijalnom sektoru. S obzirom da je javni sektor krupni segment nacionalnog gospodarstva i koji svojim rezultatima vuče unazad, podržani su naponi Vlade u pravcu sveobuhvatne rekonstrukcije ovog sektora s ciljem postizanja veće učinkovitosti.

Regionalnom razvoju i regionalnoj politici bila je posvećena posebna panel diskusija. Ukazano je da se regionalna politika u EU odvija na razini država i regija unutar država. Na razini država uočava se činjenica o divergentnim kretanjima među državama od početka krize. Učinak toga je naglašeno zaostajanje periferije i ne samo uslijed financijskih problema već dominantno uslijed djelovanja aglomerativnih čimbenika. U pogledu regionalne politike Hrvatske postavilo se pitanje imamo li je uopće. I u našem slučaju uočavaju se divergentna kretanja s naglašenom centraliziranošću. Još su uvijek naglašena pitanja regionalnog ustroja s napomenom da regionalna politika EU neće riješiti naša pitanja.

O *poreznoj politici i problemima nelikvidnosti* raspravljalo se na panelu posvećenom ovim temama. Prezentirani su pogledi koji su se odnosili na temeljitu poreznu reformu kao i oni koji su se odnosili na promjene po pojedinim segmentima. Ukazano je i na činjenicu da su u pogledu porezne politike česte promjene što se sa stajališta vođenja politike na razini trgovačkih društava ne čini najpovoljnijim. U pogledu dosadašnjih učinaka strukturnih prilagodbi ukazano je na činjenicu da postoje otpori promjenama kao i na kruti stav sindikata koji u konačnici ne vodi kon-

struktivnom traženju provedivih mjera potrebnih ekonomskih reformi. Nelikvidnost kao posljedica prijašnje neučinkovite ekonomske politike čini veliki problem pri čemu su upitne dosadašnje mjere Vlade u pogledu smanjenja iste. U svjetlu sporog smanjivanja rashodne strane proračuna centralne države pri padu BDP-a latentan je pritisak na prihodnu stranu i rastuća porezna presija uz ishitrene pokušaje rješavanja deficita. U godini 2013. očekuje se sustavnije rješavanje fiskalnih pitanja.

O *Stanju i perspektivama turističkog sektora* osim prezentacija u uvodnim izlaganjima bila je organizirana i posebna panel diskusija. Ukazano je na važnost ovog sektora kao i na njegovu žilavost. Procjenjuje se da će ovaj sektor ostvariti najpovoljnije rezultate do sada, unatoč recesiji u emitivnim zemljama kao i krizi nacionalne ekonomije. Tome su pridonijeli vidljivi pomaci u strukturi ponude, ulaganja u infrastrukturu i prateće sadržaje. Naglašeno je ipak da su rezultati u turizmu u konačnici odraz razvijenosti i načina na koji gospodarski sustav funkcionira. U strategiji razvitka ovog sektora ukazano je na strateške pravce budućeg razvitka, ali je u raspravi ukazano i na potencijalne opasnosti koje prijete od moguće betonizacije obale nakon ulaska u EU.

Poruke (Što je realno učiniti)

Poruke Savjetovanja mogu se svesti na sljedeće točke:

- Hrvatska treba voditi realnu europsku ekonomsku politiku, koja mora biti promišljena i u kojoj monetarna politika mora biti okrenuta podršci razvitku nacionalne ekonomije.
- Potrebno je upravljati razvojem – od središnje države na niže. U tom se kontekstu predlaže formiranje nacionalnog ekonomskog savjeta ili vijeća za gospodarski oporavak. Upravljanje razvojem podrazumijeva potrebu sagledavanja programske odnosno planske dimenzije, koja u suštini mora sagledati kako državu voditi i upravljati resursima.
- Poželjno bi bilo razmotriti ideju o izradi razvojnog master plana.
- Predlaže se da se krene od slučaja do slučaja odnosno od sektora do sektora s ciljem sagledavanja realnih mogućnosti i prepreka te ih operativno i ročno rješavati. U tom kontekstu neophodno je osmisлити funkcioniranje cjelokupnog reprodukcijskog lanca.
- Ulaskom u EU parirati odlivu mozgova pomoću razvojne politike, ekonomske politike i znanstvene politike.
- Osmisliti pogled na funkcioniranje socijalne države u suvremenim uvjetima i u tom smislu definirati što danas znači država blagostanja.